

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ È È **ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**
(Προσφυγή Νο 2531/02)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

9 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2006

Η απόφαση αυτή θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με τις προϋποθέσεις, που καθορίζονται στο άρθρο 44 παρ.2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές τροποποιήσεις

Στην υπόθεση È È **και άλλων κατά της ΕΛΛΑΔΑΣ**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), συνεδριάζοντας σε ένα Τμήμα, το οποίο αποτελείται από :

κ. Λ. ΛΟΥΚΑΙΔΗ, Πρόεδρο

κ. Σ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ

κ. F. TULKENS

κα Ρ. LORENZEN

κ. Κ. ΗΑΪΙΥΕΝ

κ. D. SPIELMANN

κ. S.E. JEBENS Δικαστές και

κ. S. NIEKSEN, Γραμματέα Τμήματος,

Αφού συσκέφθηκε σε συμβούλιο στις 19 Ιανουαρίου 2006,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, που αποφασίσθηκε την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1.- Η υπόθεση ξεκίνησε με προσφυγή (Νο 2531/02) κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, την οποία τέσσερις υπήκοοι του εν λόγω Κράτους οι È Æ Á

(«προσφεύγοντες») εισήγαν ενώπιον

του Δικαστηρίου στις 2 Ιανουαρίου 2002, δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»). Ο τέταρτος προσφεύγων απεβίωσε στις 18 Μαΐου 2002. Η χήρα του, κα Ε Ε , κληρονόμος του προσφεύγοντα και σημερινή ιδιοκτήτρια μιας των επιδίκων ιδιοκτησιών, εξέφρασε τη θέλησή της να συνεχίσει τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου.

2.- Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τους Π. ΓΙΑΤΑΓΙΑΝΤΖΙΔΗ και Ε. ΜΕΤΑΞΑΚΗ, Δικηγόρους, Μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εντεταλμένους αντιπροσώπους της κ. Σ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟ, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την κα Σ. ΤΡΕΚΛΗ, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3.- Οι προσφεύγοντες διαμαρτύρονται, μεταξύ άλλων, για προσβολή του δικαιώματός τους προστασίας της ιδιοκτησίας τους, που εγγυάται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1.

4.- Η προσφυγή ανατέθηκε στο Πρώτο Τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 παρ. 1 του Κανονισμού), μέσα στους κόλπους του οποίου το Τμήμα, που είναι επιφορτισμένο με την εξέταση της υπόθεσης (άρθρο 27 παρ. 1 της Σύμβασης) συστήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 1 του Κανονισμού.

5.- Με απόφαση της 3 Ιουνίου 2004, το Δικαστήριο έκανε την προσφυγή μερικώς δεκτή.

6.- Την 1^η Νοεμβρίου 2004, το Δικαστήριο τροποποίησε τη σύνθεση των Τμημάτων του (άρθρο 25 παρ. 1 του Κανονισμού). Η παρούσα προσφυγή ανατέθηκε στο Πρώτο Τμήμα, το οποίο συστήθηκε με τον τρόπο αυτό (άρθρο 52 παρ. 1).

7.- Τόσο οι προσφεύγοντες όσο και η Κυβέρνηση κατέθεσαν τις γραπτές τους παρατηρήσεις επί της ουσίας της υπόθεσης (άρθρο 59 παρ. 1 του Κανονισμού).

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

8.- Η πρώτη προσφεύγουσα κατέχει εξ' αδιαιρέτου με τη δεύτερη οικόπεδο 1.579 m² στο χωριό Κομνηνα - Λοκρίδας, πάνω στο οποίο έκτισαν δύο μονοκατοικίες των 100 m² και 90 m² αντίστοιχα. Ο τρίτος προσφεύγων κατέχει στο ίδιο χωριό οικόπεδο 1.500 m² και η τέταρτη οικόπεδο 6.000 m² πάνω στο οποίο έχει κτιστεί μονοκατοικία 140 m² και επαγγελματικό υπόστεγο όγκου 3.229 m³.

9.- Με κοινή απόφαση της 18 Ιουνίου 1997, οι Υπουργοί Οικονομικών, Μεταφορών και Επικοινωνιών προέβησαν στην απαλλοτρίωση επιφάνειας 685.000 m² προς όφελος του Οργανισμού Σιδηροδρόμων Ελλάδας (ΟΣΕ) για την κατασκευή της γραμμής διπλής κατεύθυνσης που συνδέει τη Τιθωρέα με το Λιανοκλάδι. Υπερταχείες θα έπρεπε να κυκλοφορούν εκεί κάθε είκοσι λεπτά. Επειδή αυτό αφορά τις ιδιοκτησίες των προσφευγόντων, τα οικόπεδά τους έπρεπε να χωριστούν με την κατασκευή σιδηροδρομικής γέφυρας. Η γέφυρα αυτή κατασκευάσθηκε και υψώνεται πάνω από τα σπίτια της πρώτης, δεύτερης και τέταρτης προσφεύγουσας πάνω από τα τμήματα των οικοπέδων τους, που δεν έχουν απαλλοτριωθεί. Από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι μέχρι σήμερα υπάρχει εκμετάλλευση της σιδηροδρομικής γραμμής.

10.- Σε ό,τι αφορά το οικόπεδο της πρώτης προσφεύγουσας, ο ΟΣΕ απαλλοτρίωσε 67 m² επί συνολικής επιφάνειας 852 m² και οι ράγες περνούν σε απόσταση πέντε μέτρων από το σπίτι. Σχετικά με το οικόπεδο της δεύτερης προσφεύγουσας, ο ΟΣΕ απαλλοτρίωσε 254 m² στα 727 m², οι ράγες περνούν σε απόσταση μικρότερη των πέντε μέτρων από το σπίτι της. Ο ΟΣΕ απαλλοτρίωσε 662 m² του οικοπέδου του τρίτου προσφεύγοντα, συνεπεία της οποίας το υπόλοιπο τμήμα του οικοπέδου δεν είναι οικοδομήσιμο. Τέλος ο ΟΣΕ απαλλοτρίωσε 1.358 m² του οικοπέδου της τέταρτης προσφεύγουσας, ειδικά το σημείο, που βλέπει πάνω στο δημόσιο δρόμο, έτσι ώστε το υπόλοιπο οικόπεδο

δεν είναι σήμερα οικοδομήσιμο. Οι ράγες βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των πέντε μέτρων από το σπίτι της προσφεύγουσας.

11.- Με την απόφαση Νο 80/1999, το Πολυμελές Πρωτοδικείο της Λαμίας καθόρισε προσωρινή τιμή αποζημίωσης ανά τετραγωνικό μέτρο.

12.- Με την απόφαση Νο 3110/2000, το Εφετείο Αθηνών καθόρισε οριστική τιμή αποζημίωσης. Επιπλέον, απέρριψε το αίτημα των προσφευγόντων να εισπράξουν, σύμφωνα με το άρθρο 13 του Προεδρικού Διατάγματος Νο 797/1971, ειδική αποζημίωση για τα μη απαλλοτριωμένα τμήματα των ιδιοκτησιών τους, για τη μείωση της εμπορικής τους αξίας συνεπεία της κατασκευής της σιδηροδρομικής γέφυρας.

13.- Στις 10 Οκτωβρίου 2000, οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης. Ισχυριζόντουσαν μεταξύ άλλων, ότι το Εφετείο έπρεπε να λάβει υπόψη την υποτιθέμενη υποτίμηση των μη απαλλοτριωμένων τμημάτων των ιδιοκτησιών του λόγω της φύσης του έργου στην αρχή της απαλλοτρίωσης.

14.- Στις 13 Ιουνίου 2001 ο Άρειος Πάγος απέρριψε την προσφυγή της πρώτης προσφεύγουσας και δέχθηκε μερικώς αυτές των τριών άλλων. Ο Άρειος Πάγος εκτίμησε, αφ' ενός, ότι τα οικόπεδα, που δεν απαλλοτριώθηκαν των δεύτερου, τρίτου και τέταρτου προσφευγόντων υπέστησαν απώλεια της αξίας, επειδή δεν ήταν πλέον οικοδομήσιμα. Η σχετική αποζημίωση καθορίσθηκε στα € 8.883, € 14.425 και € 30.649 αντίστοιχα. Αφ' ετέρου, το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι από το άρθρο 13 του Διατάγματος 797/1971 προκύπτει ότι η αποζημίωση για το τμήμα της ιδιοκτησίας, που δεν απαλλοτριώθηκε, έπρεπε να αντικατοπτρίζει την υποτίμησή της λόγω της απαλλοτρίωσης και μόνο και δεν θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη η φύση του έργου προς πραγματοποίηση πάνω στο απαλλοτριωμένο τμήμα. Ο Άρειος Πάγος υπογράμμισε ότι διαφορετική προσέγγιση θα οδηγούσε στο να επιδικασθεί παρόμοια αποζημίωση για το μη απαλλοτριωμένο τμήμα του επιδίκου οικοπέδου μόνο, ενώ όλα τα γειτονικά οικόπεδα υπέστησαν και αυτά επίσης υποτίμηση, λόγω της κατασκευής του έργου.

15.- Ιδιαίτερα, αναφορικά με την πρώτη προσφεύγουσα, ο Άρειος Πάγος επικυρώνοντας την απόφαση του Εφετείου, έκρινε, ότι αυτή δεν είχε δικαίωμα αποζημίωσης για το οικόπεδο, που δεν απαλλοτριώθηκε, αν και οι σιδηροτροχιές βρίσκονται στα πέντε μέτρα από το σπίτι της. Θεώρησε ότι η ηχητική ρύπανση, που δημιουργείται από το πέρασμα του τρένου και τα εμπόδια, που παρεμβάλλονται στη θέα, που προκύπτουν από την κατασκευή της γέφυρας, οφείλονταν στα χαρακτηριστικά του έργου και όχι στην απαλλοτρίωση. Επίσης, ο Άρειος Πάγος κατέληξε ότι η ιδιοκτησία της δεύτερης προσφεύγουσας δεν υπέστη υποτίμηση λόγω της φύσης του έργου και ότι η ιδιοκτησία του τρίτου προσφεύγοντα δεν υπέστη σημαντική υποτίμηση λόγω του περάσματος της σιδηροδρομικής γραμμής. Τέλος, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι η ιδιοκτησία της τέταρτης προσφεύγουσας δεν υπέστη απώλεια αξίας, λόγω του γεγονότος ότι η σιδηροδρομική γέφυρα έκλεινε τον ορίζοντα της κατοικίας του και προκαλούσε ηχητική ρύπανση, καθώς και δονήσεις στο σπίτι (απόφαση Νο 1255/2001).

II. - ΣΧΕΤΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

A. - ΣΥΝΤΑΓΜΑ

16.- Το άρθρο 17 του Συντάγματος του 1975 ορίζει ότι :

«1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια, που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο Δικαστήριο.

(.....)».

B.- ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ Νο 797/1971 ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕ ΤΙΣ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ.

17.- Το Νομοθετικό Διάταγμα 797/1971 αποτελεί τη βασική νομοθεσία, που διέπει τις απαλλοτριώσεις, σε εφαρμογή των αρχών, που διατυπώνονται στις διατάξεις του Συντάγματος.

Το Κεφάλαιο Α του Νομοθετικού Διατάγματος καθορίζει τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις, που προηγούνται της αναγγελίας της απαλλοτρίωσης.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1^α), αν αυτή επιτρέπεται από το νόμο για το δημόσιο συμφέρον, η απαλλοτρίωση αστικών ή αγροτικών ιδιοκτησιών ή η διεκδίκηση των εμπραγμάτων δικαιωμάτων επ' αυτών ανακοινώνεται με κοινή απόφαση του αρμόδιου Υπουργού στον τομέα, που αφορά η απαλλοτρίωση και του Υπουργού Οικονομικών.

Το άρθρο 2 παρ.1 καθορίζει τις προϋποθέσεις, που προηγούνται της απόφασης, που αναγγέλλει την απαλλοτρίωση. Ειδικότερα, α) κτηματολογικό σχέδιο, που αναφέρει τη ζώνη προς απαλλοτρίωση και β) τον κατάλογο των ιδιοκτητών των αγροτικών κτημάτων, την επιφάνειά τους, την οριοθέτησή τους και τα κύρια χαρακτηριστικά των κτιρίων, που έχουν οικοδομηθεί.

Το άρθρο 17 παρ. 1 αναθέτει στα δικαστήρια τη φροντίδα να καθορίσουν την αποζημίωση. Ορίζει ρητά ότι αυτά καθορίζουν μόνο τη τιμή μονάδας της αποζημίωσης, χωρίς να διευκρινίσουν τον/τους δικαιούχους αυτής ή το μέρος, που είναι υποχρεωμένο να την καταβάλει.

Σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 1, η αποζημίωση υπολογίζεται σε σχέση με την πραγματική αξία της απαλλοτριωμένης ιδιοκτησίας κατά τη δημοσίευση της απόφασης, που αναγγέλλει την απαλλοτρίωση.

Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου :

«Σε περίπτωση απαλλοτρίωσης ενός τμήματος του ακινήτου και όταν το εναπομείναν τμήμα στον ιδιοκτήτη υφίσταται σημαντική υποτίμηση της αξίας του ή δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί, η απόφαση, που καθορίζει την αποζημίωση

καθορίζει, επίσης, την ειδική αποζημίωση για το τμήμα αυτό. Η ειδική αυτή αποζημίωση καταβάλλεται στον ιδιοκτήτη μαζί με αυτή, που αντιστοιχεί στο τμήμα, που απαλλοτριώθηκε».

18.- Σύμφωνα με τη νομολογία, που ακολούθησε ο Άρειος Πάγος για πολλά έτη, η φύση των εργασιών προς πραγματοποίηση δεν ελήφθη ποτέ υπόψη για τον καθορισμό της «ειδικής αποζημίωσης», που προβλέπεται από το άρθρο 13 παρ. 3 του Νομοθετικού Διατάγματος Νο 797/1971 (μεταξύ άλλων, ΑΠ 1255/2001, 349/2000, 8/1999, 455/1998, 803/1994). Εντούτοις, σε πρόσφατη απόφαση, ο Άρειος Πάγος έκρινε, υπό το φως του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1, ότι η ερμηνεία αυτή του εσωτερικού δικαίου έθιγε το δικαίωμα ιδιοκτησίας των εμπλεκομένων και προέβη, λοιπόν, στη μεταβολή της νομολογίας του στο θέμα αυτό (απόφαση Νο 31/2005).

ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ι.- ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ Νο 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ.

19.- Οι προσφεύγοντες διαμαρτύρονται ότι ο Άρειος Πάγος αρνήθηκε να τους αποζημιώσει για τα τμήματα των ιδιοκτησιών τους που δεν απαλλοτριώθηκαν, με το αιτιολογικό ότι η «ειδική αποζημίωση» δεν μπορεί ποτέ να καλύψει την υποτίμηση των μη απαλλοτριωμένων τμημάτων λόγω της φύσης του έργου προς οικοδόμηση. Επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1, που ακολουθεί :

«Ταν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Αι προαναφερόμεναι διατάξεις δεν θίγουσι το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέση εν ισχύϊ Νόμους ούς ήθελε κρίνει αναγκαίον προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιον συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων».

20.- Η Κυβέρνηση αναφέρεται στις τέσσερις υποθέσεις στις οποίες το Δικαστήριο, επικαλούμενο το περιθώριο εκτίμησης, που το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 αφήνει στις εθνικές αρχές, αρνήθηκε να υποκαταστήσει τα ελληνικά δικαστήρια για να αποφανθεί για το αν τα μη απαλλοτριωμένα τμήματα των ιδιοκτησιών των εμπλεκομένων υπέστησαν υποτίμηση της αξίας τους και απέρριψε τον ισχυρισμό των προσφευγόντων, σύμφωνα με τον οποίο η άρνηση των εθνικών δικαστηρίων να καθορίσουν ειδική αμοιβή για το θέμα αυτό έθιγε το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 (*Azas κατά Ελλάδας*, Νο 50824/99, παρ. 52, 19 Σεπτεμβρίου 2002, *Interoliva ΑΒΕΕ κατά Ελλάδας* (déc.), Νο 58642/2000, 16 Μαΐου 2002, *Κωνσταντόπουλος ΑΕ και άλλοι κατά Ελλάδας* (déc.), Νο 58634/2000, 16 Μαΐου 2002 και *Βιοζοκατ ΑΕ κατά Ελλάδας* (déc.) Νο 61582/00, 29 Αυγούστου 2002). Με βάση τη νομολογία αυτή, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι η λύση, που υιοθετήθηκε στο θέμα αυτό από τον Άρειο Πάγο και αφορούσε «ειδική αποζημίωση» δεν αντιφάσκει με το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1.

21.- Οι προσφεύγοντες ανταπαντούν ότι η φύση του έργου προς κατασκευή πρέπει να ληφθεί υπόψη στον υπολογισμό της συνολικής αποζημίωσης, λόγω της απαλλοτρίωσης. Εκτιμούν ότι τόσο η πράξη της απαλλοτρίωσης όσο και η σκοπιμότητά της, δηλαδή η κατασκευή έργου κοινής ωφέλειας είναι πάντοτε στενά συνδεδεμένες. Επιπλέον, η φύση του έργου είναι στην περίπτωση αυτή αποφασιστικό σημείο, που διαφοροποιεί την υπόθεση αυτή από άλλες, που επικαλείται η Κυβέρνηση. Για τους προσφεύγοντες, η διαρκής άρνηση του Αρείου Πάγου να λάβει υπόψη τη φύση του έργου κατά τον υπολογισμό της «ειδικής αποζημίωσης» δημιουργεί στην περίπτωση αυτή *de facto* υπόνοια, παρόμοια με αυτή η οποία έχει ήδη καταδικασθεί από το Δικαστήριο στις αποφάσεις *ΚΑΤΙΚΑΡΙΔΗΣ και ΤΣΟΜΤΣΟΣ κατά Ελλάδας* (αποφάσεις της 15^{ης} Νοεμβρίου 1996, *Συλλογή Αποφάσεων* 1996 - V). Οριστικά, η εφαρμογή της υπόνοιας αυτής οδηγεί στην πλήρη υποτίμηση του εναπομείναντος τμήματος της μη απαλλοτριωμένης ιδιοκτησίας τους.

22.- Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, στην περίπτωση αυτή, δεν υπήρξε απαλλοτρίωση των τμημάτων των οικοπέδων, την υποτίμηση των οποίων ισχυρίζονται οι προσφεύγοντες. Είναι, εντούτοις, σαφές, ότι η κατασκευή σιδηροδρομικής γέφυρας, καθώς και η τοποθέτηση των σιδηροτροχιών πλησίον των κατοικιών των προσφευγόντων περιορίζουν την ελεύθερη διάθεση του δικαιώματός τους χρήσης, περιορισμός, που αποτελεί ανάμειξη στη απολαβή των δικαιωμάτων, που οι προσφεύγοντες έχουν με την ιδιότητά τους ως ιδιοκτήτες. Σύμφωνα με τη νομολογία του στο θέμα αυτό (βλ., κυρίως, *James και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 21 Φεβρουαρίου 1986, σειρά A No 98-B, σελίδες 29 - 30, παρ. 37), το Δικαστήριο εκτιμά ότι το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου No 1 εφαρμόζεται στην περίπτωση αυτή. Θα εξετάσει, λοιπόν, το παράπονο υπό αυτή τη γωνία.

23.- Σύμφωνα με τη νομολογία, το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου No 1 πρέπει να εξετασθεί υπό το φως της αρχής, που αναφέρεται στην πρώτη φράση του άρθρου. Κατά συνέπεια, μέτρο ανάμειξης πρέπει να προσφέρει «σωστή ισορροπία» ανάμεσα στις επιταγές του γενικού συμφέροντος και σε αυτές της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου. Η αναζήτηση παρόμοιας ισορροπίας αντανακλάται στη δομή του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου No 1 και, κατά συνέπεια, σε αυτό του δεύτερου εδαφίου. Πρέπει να υπάρχει λογική σχέση αναλογικότητας ανάμεσα στα μέσα, που χρησιμοποιούνται και τον επιδιωκόμενο σκοπό. Ελέγχοντας την τήρηση της απαίτησης αυτής, το Δικαστήριο αναγνωρίζει στο Κράτος μεγάλο περιθώριο εκτίμησης τόσο για να επιλέξει τους τρόπους εφαρμογής όσο και για να κρίνει αν οι συνέπειές τους νομιμοποιούνται μέσα στο γενικό συμφέρον με τη μέριμνα να επιτευχθεί ο στόχος του νόμου αυτού (*Chassagnou και άλλοι κατά Γαλλίας* [GC], No 25088/94, 28331/95 και 28443/95 παρ. 75 CEDH 1999 - III). Επιπλέον, σε ό,τι αφορά τομείς, όπως η χωροταξία, το Δικαστήριο τηρεί την εκτίμηση που κάνει σχετικά ο εθνικός νομοθέτης, εκτός αν στερείται εμφανώς

νομικής βάσης (βλ. *mutatis mutandis, Immobiliare Saffi κατά Ιταλίας* [GC], No 22774/93 παρ. 49 CEDH 1999 - V).

24.- Κατ' επανάληψη, το Δικαστήριο εξέτασε το θέμα της άρνησης των ελληνικών δικαστηρίων να καθορίσουν ειδική αποζημίωση για τα εναπομείναντα τμήματα των οικοπέδων, που σχετίζονται με το μέτρο της απαλλοτρίωσης. Έτσι, στην υπόθεση *Azas*, σημειώνει ότι, για να καθορισθεί η ειδική αποζημίωση, τα δικαστήρια «δεν λαμβάνουν υπόψη τη φύση των εργασιών, που πραγματοποιήθηκαν και το αν ευνοούν ή όχι τους ιδιοκτήτες (.....), αλλά στηρίζονται μόνο στη διάσπαση της ιδιοκτησίας» και θεωρεί ότι «σχετικά με το περιθώριο εκτίμησης, που το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου No 1 αφήνει στις εθνικές αρχές, το Δικαστήριο δεν αντιλαμβάνεται στην περίπτωση αυτή κάποια ένδειξη, που του επιτρέπει να σκεφθεί ότι η άρνηση αποζημίωσης του μη απαλλοτριωμένου εν λόγω τμήματος συνεπάγεται παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου No 1» (προαναφερόμενη απόφαση *Azas κατά Ελλάδας*, παρ. 51 - 53, βλ. επίσης τις προαναφερόμενες υποθέσεις *Interoliva ABEE κατά Ελλάδας*, *ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕ και άλλοι κατά Ελλάδας* και *Biozokat ΑΕ κατά Ελλάδας*).

25.- Εντούτοις, σε αντίθεση με τις υποθέσεις αυτές στις οποίες, ελλείψει έκδηλης απουσίας αυθαιρεσίας, αυτή υπόκειται στο περιθώριο εκτίμησης των εθνικών αρχών, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στην παρούσα υπόθεση είναι αναμφισβήτητο ότι η φύση του έργου συνεισέφερε άμεσα σε σημαντική υποτίμηση της αξίας των τμημάτων, που δεν έχουν απαλλοτριωθεί. Στην πραγματικότητα, το Δικαστήριο σημειώνει ότι κατασκευάσθηκε σιδηροδρομική γέφυρα που περιέχει μια γραμμή με δύο κατευθύνσεις και διασχίζει τα απαλλοτριωμένα οικόπεδα των τεσσάρων προσφευγόντων. Επιπλέον, προβλέπεται ότι υπερταχείες κινούνται πάνω στη εν λόγω γραμμή κάθε είκοσι λεπτά. Συνεπώς, η πρώτη, δεύτερη και τέταρτη προσφεύγουσα είχαν ήδη κτίσει τα σπίτια τους πάνω στα μη απαλλοτριωμένα τμήματα των ακρωτηριασμένων οικοπέδων. Τα σπίτια τους βρίσκονται σε απόσταση

κατώτερη των πέντε μέτρων από τις σιδηροτροχιές με όλες τις οχλήσεις, που η κατάσταση αυτή συνεπάγεται. Ειδικότερα, τα σπίτια της πρώτης, δεύτερης και τέταρτης προσφεύγουσας βρίσκονται πιο χαμηλά από τη γέφυρα της σιδηροδρομικής γραμμής προς οικοδόμηση. Εκτός του γεγονότος ότι ο ορίζοντας των ιδιοκτησιών τους έχει οριστικά κλείσει, αυτές θα υποστούν ηχητική ρύπανση καθώς και διαρκείς δονήσεις. Σχετικά με τον τρίτο προσφεύγοντα, το υπόλοιπο του οικοπέδου του βρίσκεται κάτω από τη σιδηροδρομική γέφυρα. Κατά συνέπεια, είναι αναμφισβήτητο, ότι η εκμετάλλευση του τμήματος αυτού του οικοπέδου, ήδη μη οικοδομήσιμο λόγω της απαλλοτρίωσης, τίθεται σοβαρά σε κίνδυνο τόσο στον αγροτικό τομέα όσο και σε άλλους σκοπούς.

26.- Σύμφωνα με ό,τι προηγείται, το Δικαστήριο θεωρεί ότι με το να αρνηθεί να αποζημιώσει τους προσφεύγοντες για την υποτίμηση του μη απαλλοτριωμένου τμήματος των οικοπέδων τους, ο Άρειος Πάγος διατάραξε τη σωστή ισορροπία, που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στην προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και τις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος. Σχετικά, το Δικαστήριο σημειώνει την πρόσφατη μεταβολή της νομολογίας στο θέμα αυτό του Αρείου Πάγου σε παρόμοια υπόθεση (βλ. προαναφερόμενη παράγραφο 18).

Κατά συνέπεια, υπάρχει παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1

ΙΙ.- ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

27.- Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Συνθήκης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη αποζημίωση».

A.- ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ

28.- Επειδή πρόκειται για υλική ζημία, οι προσφεύγοντες καταθέτουν στο Δικαστήριο έκθεση πραγματογνωμοσύνης, που συντάχθηκε με αίτησή τους

από τον κ. ΚΟΥΤΣΟΔΟΝΤΗ, Πολιτικό Μηχανικό. Σχετικά με την εν λόγω έκθεση, η υλική ζημία, που προκύπτει από την υποτίμηση των μη απαλλοτριωμένων τμημάτων των οικοπέδων και των σπιτιών, που έχουν κτισθεί από τους προσφεύγοντες, υπολογίζεται στο 80% της εμπορικής τους αξίας. Η έκθεση αφαιρεί από το ποσό αυτό € 8.883, € 14.425, € 30.649, ποσά, που έχουν ήδη επιδικασθεί από τα εθνικά δικαστήρια στους δεύτερη, τρίτο και τέταρτη προσφεύγοντες αντίστοιχα, για το μη οικοδομήσιμο των μη απαλλοτριωμένων οικοπέδων λόγω του διαχωρισμού τους. Η έκθεση αναλύει την υλική ζημία όπως ακολουθεί :

1. Σχετικά με την πρώτη προσφεύγουσα, εκτιμά την εμπορική αξία του μη απαλλοτριωμένου οικοπέδου και του σπιτιού, που είναι κτισμένο εκεί, στα € 130.425 και υπολογίζει την υλική ζημία στα € 104.340
2. Σχετικά με τη δεύτερη προσφεύγουσα, εκτιμά την εμπορική αξία του μη απαλλοτριωμένου οικοπέδου και του σπιτιού, που είναι κτισμένο εκεί, στα € 124.343 και υπολογίζει την υλική ζημία στα € 90.591
3. Σχετικά με τον τρίτο προσφεύγοντα, εκτιμά την εμπορική αξία του μη απαλλοτριωμένου οικοπέδου στα € 23.706 και υπολογίζει την υλική ζημία στα € 4.540,54
4. Σχετικά με την τέταρτη προσφεύγουσα, εκτιμά την εμπορική αξία του μη απαλλοτριωμένου οικοπέδου και του σπιτιού, που είναι κτισμένο εκεί, στα € 169.800 και υπολογίζει την υλική ζημία στα € 105.191.

29.- Σχετικά με την ηθική βλάβη, η πρώτη, δεύτερη και τέταρτη προσφεύγουσα ζητά € 5.000 η καθεμία και ο τρίτος προσφεύγων € 3.000.

30.- Η Κυβέρνηση υποβάλλει στο Δικαστήριο έκθεση πραγματογνωμοσύνης, που συντάχθηκε από επιτροπή, που ανήκει στην Κτηματική Υπηρεσία της Περιοχής της Φθιώτιδας. Σύμφωνα με αυτή την πραγματογνωμοσύνη, τα οικόπεδα των προσφευγόντων βρίσκονται κοντά στο ρεύμα του νερού και, κατά συνέπεια, η υγρασία, που προκαλείται, επηρεάζει την ποιότητα των οικοδομημάτων. Επιπλέον, επειδή πρόκειται για αντίκτυπο της

κατασκευής της σιδηροδρομικής γέφυρας επί της αξίας των σπιτιών, η επιτροπή δηλώνει ότι δεν είναι σε θέση να αποφανθεί με βεβαιότητα πάνω στο θέμα αυτό, επειδή η κυκλοφορία των τρένων δεν έχει ακόμα ξεκινήσει. Σύμφωνα με την έκθεση αυτή, η υποτίμηση των μη απαλλοτριωμένων τμημάτων ανέρχεται στο 30% για την ιδιοκτησία της πρώτης προσφεύγουσας, στο 40% για την ιδιοκτησία της δεύτερης προσφεύγουσας, στο 20% για την ιδιοκτησία του τρίτου προσφεύγοντα και στο 50% για την ιδιοκτησία της τέταρτης προσφεύγουσας.

31.- Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι απόφαση, που διαπιστώνει την παραβίαση επιφέρει για το εναγόμενο Κράτος τη νομική υποχρέωση να θέσει τέρμα στην παραβίαση και να διαγράψει τις συνέπειες, έτσι ώστε να επαναφέρει όσο μπορεί την προηγούμενη από αυτή κατάσταση (*Τέως Βασιλιάς της Ελλάδας και άλλοι κατά Ελλάδα* [GC] (δίκαιη ικανοποίηση), No 25701/94 παρ. 72).

32.- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διάδικοι σε υπόθεση είναι κατ' αρχήν ελεύθερα να επιλέξουν τα μέσα, που θα χρησιμοποιήσουν για να συμμορφωθούν σε απόφαση, που διαπιστώνει παραβίαση. Αυτή η δυνατότητα εκτίμησης σχετικά με τους τρόπους εκτέλεσης της πράξης εξηγεί την ελευθερία επιλογής, από την οποία συνδέεται η θεμελιώδης υποχρέωση, που επιβάλλεται από τη Σύμβαση στα συμβαλλόμενα Κράτη : η εξασφάλιση του σεβασμού των εγγυημένων δικαιωμάτων και των ελευθεριών. Αν η φύση της παραβίασης επιτρέπει *restitutio in integrum*, έγκειται στο εναγόμενο Κράτος να πραγματοποιήσει, αφού το Δικαστήριο δεν έχει ούτε την αρμοδιότητα, ούτε την πρακτική δυνατότητα να την εκτελέσει το ίδιο. Αν, αντίθετα, το εθνικό δικαίωμα δεν επιτρέπει ή δεν επιτρέπει παρά να εξαλειφθούν ατελώς οι συνέπειες της παραβίασης, το άρθρο 41 εξουσιοδοτεί το Δικαστήριο να προσφέρει, αν συντρέχει περίπτωση, στο θιγόμενο μέρος την ικανοποίηση, που του φαίνεται κατάλληλη (*Brumarescu κατά Ρουμανίας* (δίκαιη ικανοποίηση) [GC] No 28342/95, παρ. 20, CEDH 2000 - I).

33.- Στην περίπτωση αυτή, η διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο 1 προκύπτει από την άρνηση του Αρείου Πάγου να αποζημιώσει τους προσφεύγοντες για την υποτίμηση των μη απαλλοτριωμένων τμημάτων των οικοπέδων τους επακόλουθη της ανέγερσης του έργου στην αρχή της απαλλοτρίωσης. Σχετικά με τη φύση της παραβίασης, που διαπιστώθηκε, το Δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να επιδικάσει στους προσφεύγοντες αποζημίωση για την υποτίμηση του εναπομείναντος τμήματος των οικοπέδων τους. Το Δικαστήριο λαμβάνει, ειδικότερα, υπόψη ότι τα σπίτια της πρώτης, δεύτερης και τέταρτης προσφεύγουσας βρίσκονται πιο χαμηλά από την σιδηροδρομική γέφυρα και ότι, κατά συνέπεια, είναι πρακτικά ακατοίκητες λόγω του έργου. Λαμβάνοντας υπόψη τις συναφείς αβεβαιότητες σε κάθε προσπάθεια εκτίμησης της υποτίμησης των μη απαλλοτριωμένων οικοπέδων καθώς και των σπιτιών, που είναι οικοδομημένα πάνω σε αυτά και τη σημαντική απόκλιση, που διαπιστώθηκε ανάμεσα στην εκτίμηση της Κυβέρνησης και σε αυτή των προσφευγόντων, το Δικαστήριο εκτιμά κατάλληλο να καθορίσει κατ' αποκοπή ποσό για το λόγο αυτό. Αποφασίζει, λοιπόν, να επιδικάσει σε κάθε προσφεύγοντα τα ακόλουθα ποσά για την υλική ζημία, που υπέστη, ήτοι € 57.000 στην πρώτη προσφεύγουσα, € 54.000 στην δεύτερη προσφεύγουσα, € 2.500 στον τρίτο προσφεύγοντα και € 68.000 στην τέταρτη προσφεύγουσα, πλέον των φόρων επί του ποσού αυτού.

34.- Σχετικά με την ηθική βλάβη, το Δικαστήριο εκτιμά ότι μόνο η διαπίστωση της παραβίασης θα αποτελούσε από μόνη της δίκαιη επαρκή ικανοποίηση.

B. - ΕΞΟΔΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

35.- Για τα έξοδα και τις δικαστικές δαπάνες, που πραγματοποιήθηκαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, οι προσφεύγοντες διεκδικούν το ποσό των € 11.289, το οποίο επιμέρισαν με τον ακόλουθο τρόπο:

1. € 1.109 για τη διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου, για την οποία προσκομίσθηκε σημείωμα αμοιβής

2. € 9.000 για τη διαδικασία ενώπιον του Εφετείου, για την οποία δεν προσκομίσθηκε κανένα δικαιολογητικό.

3. € 1.180 για αμοιβές σχετικές με την πραγματοποίηση της πραγματογνωμοσύνης, για την οποία προσκομίσθηκε δικαιολογητικό.

36.- Η Κυβέρνηση ανταπαντά ότι τα έξοδα και οι δικαστικές δαπάνες πρέπει να καθορισθούν σύμφωνα με τα κριτήρια, που καθιερώνονται από τη νομολογία του Δικαστηρίου και ότι πρέπει να σχετίζονται με τη διαπιστωμένη παραβίαση.

37.- Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η επιδίκαση των εξόδων και των δικαστικών δαπανών με βάση το άρθρο 41 προϋποθέτει, ότι αποδεικνύονται πραγματικά, αναγκαία και, επιπλέον, εύλογα ως προς το ύψος των επιτοκίων τους (*ΙΑΤΡΙΔΗΣ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ* (δίκαιη ικανοποίηση) (GC), No 31107/96, § 54, CEDH 2000 - XI). Επιπλέον, από τη στιγμή που διαπιστώνει παραβίαση της Σύμβασης, το Δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει σε ένα προσφεύγοντα την πληρωμή όχι μόνο των εξόδων και δικαστικών δαπανών που πραγματοποιήθηκε ενώπιον των οργάνων της Σύμβασης, αλλά και αυτών, που πραγματοποιήθηκαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για να προλάβουν ή να διορθώσουν με αυτά την εν λόγω παραβίαση (*HERTEL κατά Ελβετίας*, απόφαση της 25 Αυγούστου 1998, *Συλλογή* 1998 - VI, σελ. 2334, παρ. 63).

38.- Στην περίπτωση αυτή, το δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες δικαιούνται να ζητήσουν την επιστροφή εξόδων, που σχετίζονται με τις αιτήσεις τους ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Λαμβάνοντας υπόψη το λογικό χαρακτήρα του ποσού τους και το γεγονός ότι προσκομίσθηκε σημείωμα αμοιβής, το Δικαστήριο δέχεται πλήρως το αίτημα αυτό.

39.- Σχετικά με τα έξοδα, που συνδέονται με τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες δεν προσκομίζουν ούτε τιμολόγιο, ούτε σημείωμα αμοιβής. Πρέπει, λοιπόν, να απορριφθεί το μέρος αυτό των αξιώσεών τους. Σχετικά με τα έξοδα, που πραγματοποιήθηκαν για την πραγματοποίηση της πραγματογνωμοσύνης, για την οποία προσκομίσθηκε

τιμολόγιο, το Δικαστήριο δεν βλέπει κάποιο λόγο για να αμφισβητήσει τον απαραίτητο χαρακτήρα της. Αποφασίζει, λοιπόν, να επιδικάσει το σύνολο του ποσού, που διεκδικείται. Λαμβάνοντας υπόψη ό,τι προηγείται, το Δικαστήριο επιδικάζει από κοινού στους προσφεύγοντες το ποσό των € 2.289 σαν έξοδα και δικαστικές δαπάνες, πλέον των φόρων επί του ποσού αυτού.

Γ. - ΤΟΚΟΙ ΥΠΕΡΗΜΕΡΙΑΣ

40.- Το Δικαστήριο κρίνει κατάλληλο να βασίσει τα επιτόκια των τόκων υπερημερίας στο οριακό επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, αυξημένο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΑ

1. *Αποφαίνεται* ότι υπάρχει παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο1

2. *Αποφαίνεται* ότι

➤ το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλει στους προσφεύγοντες και σε διάστημα τριών μηνών από την ημέρα, που η απόφαση κατέστη οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά για υλική βλάβη, πλέον οποιοδήποτε ποσό, που θα μπορούσε να οφείλεται σαν φόρος για τα εν λόγω ποσά.

✓ € 57.000 (πενήντα επτά χιλιάδες ευρώ) στην πρώτη προσφεύγουσα

✓ € 54.000 (πενήντα τέσσερις χιλιάδες ευρώ) στη δεύτερη προσφεύγουσα

✓ € 2.500 (δύομισι χιλιάδες ευρώ) στον τρίτο προσφεύγοντα

✓ € 68.000 (εξήντα οκτώ χιλιάδες ευρώ) στην τέταρτη προσφεύγουσα

➤ ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλλει από κοινού στους προσφεύγοντες και σε διάστημα τριών μηνών από την ημέρα, όπου η απόφαση κατέστη οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 2 της

Σύμβασης € 2.289 (δύο χιλιάδες διακόσια ογδόντα εννέα ευρώ) για έξοδα και δικαστικές δαπάνες, πλέον οποιοδήποτε ποσό, που θα μπορούσε να οφείλεται σαν φόρος για τα εν λόγω ποσά.

- από τη λήξη της εν λόγω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα αυξηθεί με απλό επιτόκιο ίσο με το οριακό επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που εφαρμόζεται κατά την περίοδο αυτή, αυξημένο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

3. *Απορρίπτει* την αίτηση δίκαιης ικανοποίησης για το επιπλέον.

Συντάχθηκε στα γαλλικά, μετά κοινοποιήθηκε γραπτώς στις 9 Φεβρουαρίου 2006 σε εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

Υπογραφές

Σορεν ΝΙΕΛΣΕΝ

Λουκής ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ

Γραμματέας

Πρόεδρος

Επικύρωση του φωτοαντιγράφου στο Στρασβούργο στις 09.02.2006 από το Σ. ΝΙΕΛΣΕΝ, Γραμματέα

Υπογραφή Σ. ΝΙΕΛΣΕΝ

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο αντίγραφο στα γαλλικά

Αθήνα, 22.03.2006 Η Μεταφράστρια Ε. Παπαμαύρου